Viite
U 64/2013 vp

Asia
Lakivaliokunnan kuuleminen keskiviikkona 10. kesäkuuta klo 9.30.: Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta neuvoston asetukseksi (Euroopan syyttäjäviraston perustaminen)

Sisäministeriö lausuu seuraavaa:

Sisäministeriö yhtyy oikeusministeriön laatimassa U-jatkokirjeessä todettuun arvioon siitä, että puheenjohtajan asetusehdotus on kehittynyt myönteiseen suuntaan aikaisempiin tekstiehdotuksiin verrattuna. Ehdotuksessa on kuitenkin vielä ongelmallisia seikkoja, joiden ratkaisemisen jälkeen voidaan vasta pohtia, saadaanko EPPO:sta niin paljon lisäarvoa, että olisi Suomen edun mukaista mennä sen toimintaan mukaan.

Sisäministeriölle on tärkeää, että erityisesti kansallisista toimivaltuusjärjestelyistä, EPPO:n toimivallasta ja rajat ylittävistä tutkintatoimista saataisiin aikaan toimiva ratkaisu.

Kansalliset toimivaltuusjärjestelyt

U-jatkokirjeen mukaan myönteistä kehitystä on tapahtunut sen osalta, miten EPPO suhtautuu kansallisiin toimivaltajärjestelyihin syyttäjän ja esitutkintaviranomaisten välillä. Komission alkuperäisestä ehdotuksesta poiketen asetusehdotuksessa ei enää edellytetä, että valtuutetun syyttäjän olisi muodollisesti toimittava tutkinnanjohtajana EPPO:n toimivaltaan kuuluvia rikoksia tutkittaessa. Tutkinnanjohtajuuden sijaan artiklassa 12(1) käytetään ilmaisua "shall be responsible for the investigations and prosecutions". Tutkinnan toteuttamisen osalta asetusehdotuksessa on myös lisätty viittauksia kansalliseen lakiin.

Suomessa esitutkinnan johtajana toimii pääsääntöisesti poliisin, tullin tai rajavartiolaitoksen palveluksessa oleva tutkinnanjohtaja. Syyttäjällä on kuitenkin erittäin vahva vaikutusmahdollisuus esitutkinnan käynnistämiseen ja sen ohjaamiseen. Uusi esitutkintalaki (805/2011) korostaa poliisin ja syyttäjän esitutkintayhteistyötä vielä aiemmasta. Sisäministeriö on pitänyt tärkeänä, että tutkinnanjohtajuuden osalta asetusehdotuksen tulee mahdollistaa se, että valtuutetun syyttäjän rooli ja toimivaltuudet voidaan sovittaa yhteen Suomen kansallisen järjestelmän kanssa ilman, että kansallisia toimivaltajärjestelyjä syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen välillä tarvitsee muuttaa.

Sisäministeriö pitää EPPO-ehdotukseen tältä osin kirjattuja mainintoja kansallisen lainsäädännön ja järjestelmän noudattamisesta kannatettava. Jatkoneuvotteluissa on varmistettava, ettei kyseisiä kohtia muuteta vastoin eduskunnan laki- ja hallintovaliokunnan aikaisemmin antamia reunaehtoja. Selvintä olisi myös saada asetusehdotuksen johdanto-osaan maininta asiasta.

EPPO:n toimivalta

Sisäministeriö yhtyy oikeusministeriön U-jatkokirjeessä todettuun mainintaan siitä, että kysymys EPPO:n toimivallasta liitännäisrikosten osalta (artikla 18) on ongelmallinen ja että artiklan sanamuodon tulee tarkoin noudattaa Euroopan unionin toimintaa koskevan sopimuksen 86 artiklan

oikeusperustasäännöstä. Sisäministeriö katsoo, että EPPO:n toimivallan laajuuden tulisi olla yksiselitteinen. Asetusehdotuksen tämän hetkisen sanamuodon mukaan EPPO on toimivaltainen käsittelemään niin sanotussa unionipetosdirektiivissä määriteltyjen, unionin taloudellisia etuja vahingoittavien rikosten lisäksi "samoihin tosiseikkoihin perustuvat tai tekoihin erottamattomasti liittyvät muut rikokset". Kirjauksen joustavuus voi johtaa erilaisiin tulkintoihin eri jäsenmaissa ja siten viraston toimivalta voisi vaihdella, ellei sitten EPPO-tasolla sovita yhtenäisistä kriteereistä. Sisäministeriö katsoo, että selvintä olisi selkeyttää kyseistä artiklaa EPPO:ehdotuksessa ja tässä tulisi huomioida neuvoston oikeuspalvelun lausunto.

Sisäministeriö pitää kannatettavana asetusehdotuksen artiklan 18(5) sanamuotoa, jonka mukaan toimivalta ratkaista mahdolliset erimielisyydet tulkintaongelmista sen suhteen, kuuluuko rikos EPPO:n vain kansallisen viranomaisen toimivaltaan, on viime kädessä kansallisella viranomaisella. Sisäministeriö on kuitenkin tietoinen siitä, että tämä voi johtaa epäyhtenäiseen käytäntöön eri jäsenvaltioissa.

Koko EPPO-asetusehdotuksen käsittelyn ajan sisäministeriö on myös johdonmukaisesti kannattanut sitä, ettei EPPO:n tulisi puuttua jäsenvaltioiden kansallisten viranomaisten suorittamaan rikosten tutkinta- ja syyttämistoimiin, jos asiat hoituvat jäsenvaltioissa tehokkaasti. Sisäministeriön tiedossa ei ole tapauksia, joissa ei esimerkiksi olisi suoritettu riittäviä tutkintatoimenpiteitä. Tämän johdosta sisäministeriö on suhtautunut EPPO:n ns. otto-oikeuteen varauksellisesti ja nykyistä asian tilaa monimutkaistavana ratkaisuna.

Rajat ylittävät tukintatoimet

Rajat ylittävän yhteistyön osalta eli tilanteissa, joissa nykyisin sovelletaan poliisiyhteistyöhön liittyviä menetelmiä, oikeusapumenettelyä, yhteisiä tutkintaryhmiä (JIT) koskevaa järjestelyä tai (harvemmin) käytetään vastavuoroisen tunnustamisen instrumentteja, sisäministeriö pitää tärkeänä, että EPPO:n toimivaltaan kuuluvien rikosten osalta ei luoda järjestelyä, jossa tiedon- ja todisteiden hankintaan liittyvä menettely hidastuisi tai monimutkaistuisi nykyisestä. EPPO ei saa tarkoittaa uuden järjestelmän ja toimintamallin luomista yhtä rikostyyppiä varten entisten rakenteiden oheen ja päälle ja siten takapakkia rajat ylittävän rikostutkinnan tilanteissa. Sisäministeriön kannan mukaan siltä osin, kuin EPPO:n toimivaltaan kuuluvissa tapauksissa olisi tarve tehdä rajat ylittäviä tutkintatoimia, tulisi pitäytyä voimassa olevaan sääntelyyn. Tämän ratkaisun toimivuus kansallisesti ja EU-tasolla riippuu siitä, miten esimerkiksi eurooppalainen tutkintamääräys pannaan yksityiskohdissaan täytäntöön jäsenmaissa.

Oikeusministeriön U-jatkokirjeessä todetaan, että "Komission mukaan lisäarvoa saataisiin siitä, että EPPO:n ei tarvitsisi soveltaa vastavuoroisen tunnustamisen instrumentteja. Tämän mallin toimivuus käytännössä kuitenkin edellyttää tarkempaa pohdintaan". Komissiosta saadun selvityksen mukaan sen tarkoituksena olisi joustavamman ja nopeamman sui generis -järjestelmän luominen yhteisiä tutkintaryhmiä (JIT) koskevan mallin mukaisesti mutta EPPO-asetusta ja kansallista lainsäädäntöä kuitenkin soveltaen. Tämäkin vaihtoehto tulisi tarkemmin selvittää ja ehdotuksesta olisi hyvä saada lisätietoa.

Lopuksi

Sisäministeriö katsoo, että EPPO.sta tulisi saada selvää lisäarvoa nykytilanteeseen verrattuna, jotta se kannattaisi perustaa tai jotta ainakin Suomen tulisi mennä sen toimintaan mukaan. Tähän pohdintaan vaikuttaa myös viraston perustamisesta aiheutuvat kustannukset, joista ei tällä hetkellä ole tarkkaa tietoa.

LIITTEET

Asiasanat

Hoitaa

Tiedoksi